

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Παπαστάμκος Γιώργος
Καθηγητής, Ευρωβουλευτής της Νέας Δημοκρατίας

Η πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν ήταν πάντοτε ευθύγραμμη. Η σημερινή Ευρώπη, η Ευρώπη των 25 κρατών-μελών δεν είναι η ίδια με την αφετηρία του μεγάλου έργου της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, με την «Ευρώπη των 6».

Όμως, η μετάβαση από την «Ευρώπη των 6», μέσω διαρκών διευρύνσεων, μέσω του εμπλουτισμού των πεδίων της ευρωπαϊκής ενοποίησης, στην «Ευρώπη των 25» επιβεβαιώνει ότι το φαινόμενο της ολοκλήρωσης έχει αντοχή. Ακυρώνει την ιστορική φορά, τουλάχιστον στο γεωπολιτικό πεδίο, της ηπείρου μας. Ακυρώνει μία ιστορία συγκρούσεων, αντιπαράθεσεων, πολεμικών συρράξεων.

Ποτέ η Ευρώπη δεν έζησε επί τόσο μακρό χρονικό διάστημα τόσο ειρηνικά, τόσο δημιουργικά όσο την περίοδο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Βεβαίως η Ευρώπη όλα αυτά τα χρόνια, ιδίως μετά την άρση του διπολισμού, μετά την άρση της αντιθετικής σχέσης Ανατολής-Δύσης, εβίωσε μία αντινομία. Ενώ στο εσωτερικό της η «Ευρώπη των 12» τότε, των «15», αργότερα των «25» σήμερα, ολοκληρώνεται, μεταβαίνει δηλαδή σε ανώτερα και σταθερότερα στάδια συνεργασίας και ολοκλήρωσης, στην περίμετρό της, εντός της ίδιας της ευρωπαϊκής ηπείρου, εκτυλίχθηκαν φαινόμενα διάλυσης, διάσπασης κρατών, εθνοτικοί πόλεμοι, εμφύλιοι πόλεμοι. Είναι όμως τελικά η ίδια η αφομοιωτική δύναμη της Ευρώπης, και ειδικότερα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία επέτρεψε την μετάβαση σε 25 κράτη-μέλη, αύριο σε 27, ενδεχομένως σε 30.

Όλες αυτές οι μεταβολές κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη να αλλάξει η Ευρώπη τη δομή της, να γίνει περισσότερο διαφανής, περισσότερο δημοκρατική, περισσότερο αποτελεσματική. Να μπορέσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της μεγάλης Ευρώπης και να αφομοιώσει τους κραδασμούς των περαιτέρω διευρύνσεων, όπως επίσης να αποτελέσει αποφασιστικό, χρήσιμο παράγοντα ειρήνης, σταθερότητας, και ασφάλειας και οικονομικής ευημερίας στο εσωτερικό της, αλλά και στη διεθνή σκηνή.

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αποτελεί την κορωνίδα όλων των φάσεων της ευρωπαϊκής μετεξέλιξης. Μπορεί να μην προσεγγίζουμε όλοι με την ίδια ματιά το περιεχόμενο αυτού του Συντάγματος. Όμως δεν πρέπει να μας διαφεύγουν δύο πράγματα. Πρώτον, ότι η Ευρώπη, η ενοποιημένη Ευρώπη, δεν έχει αγγίξει ακόμη το θεσμικό της, αλλά ούτε το ιστορικό της τέλος. Το Σύνταγμα είναι ένας σταθμός στη διαδικασία μετεξέλιξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και δεύτερον, ότι το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, η Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, δεν είναι προϊόν εργαστηρίου για να το σχεδιάσουμε κατά το δοκούν. Αντανακλά τη σύμπτωση των πολιτικών βουλήσεων των πρωταγωνιστών της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που είναι τα κράτη-μέλη.

Αυτό θέλησαν τα κράτη-μέλη, αυτό αντανακλά το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Πρόκειται για ένα κείμενο που προέκυψε μέσα από μία δημοκρατική διαδικασία, μέσα από ένα διάλογο που δεν τον βιώσαμε σε άλλες αναθεωρήσεις των Συνθηκών μέχρι τώρα, είτε μιλούμε για την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987, που έθεσε το μεγάλο στόχο της εσωτερικής αγοράς, το πρόγραμμα του 1992, είτε για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που είχε προταγεγμένο στόχο την Οικονομική και Νομισματική Ένωση, είτε για τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, είτε για τη Συνθήκη της Νίκαιας.

Εδώ έχουμε την ορθή πρωτοτυπία να έχει προηγηθεί μία Συντακτική Συνέλευση, η οποία επεξεργάστηκε το Σχέδιο Συντάγματος υπό την προεδρία του Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εσταίν και

το εμφάνισε ενώπιον των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, ενώπιον του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Βεβαίως, η εντολή προς την Συντακτική Συνέλευση δεν αφορούσε σε ένα δεσμευτικό κείμενο για τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων.

Ένα άλλο ερώτημα που θα ήθελα να θέσω είναι, γιατί ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα; Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα ήταν ιστορική επιταγή, προκειμένου να καλύψει η Ευρώπη το δημοκρατικό της έλλειμμα, να εξορθολογίσει τις διαδικασίες να γνωρίζει δηλαδή, ο πολίτης ποιος, γιατί και πώς-λήψεως αποφάσεων να γίνει περισσότερο διαφανής, να έρθει πιο κοντά στον-αποφασίζει πολίτη. Οι Συνθήκες ήταν τεχνικά περίπλοκες και δυσανάγνωστες. Συνεπώς, έπρεπε ο συνταγματικός χάρτης της Ευρώπης να απλουστευθεί για να γίνεται κατανοητός από τους πολίτες.

Υπάρχει μία συζήτηση αν είναι «Σύνταγμα» ή «Συνθήκη». Κατά τη γνώμη μου το δίλημμα αυτό είναι ψευδές. Πέρα από τον τίτλο «Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος» μέσα στο κείμενο του Συντάγματος ρητά αναφέρεται, προτάσσεται, προκρίνεται ο όρος «Σύνταγμα». Είναι ψευδές όμως, γιατί δεν πρέπει να μένουμε στον τίτλο. Η Ευρώπη πάντα εμφανίζει μία διάσταση μεταξύ σημαίνοντος και σημειομένου. Συχνά προηγείται η θεσμική αποτύπωση και ακολουθεί η πραγματικότητα. Αλλά είναι αυτοί οι ίδιοι οι συμβολισμοί, όταν εμπεριέχουν όραμα, που αποτελούν κινητήρια δύναμη για την Ευρωπαϊκή μετεξέλιξη.

Πιστεύω, επίσης ότι, αν επιμείνουμε στον όρο «Συνθήκη» ή «Σύνταγμα», αν εμμείνουμε στο τι ακριβώς είναι, τότε ίσως αυτή η συζήτηση, αυτός ο διάλογος, θα προσλάβει τα χαρακτηριστικά μιας θεολογικής συζήτησης.

Όσον αφορά τη σχέση Ευρωπαϊκού Συντάγματος με το Εθνικό Σύνταγμα, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα δεν ακυρώνει, δεν αντικαθιστά τα Εθνικά Συντάγματα, τα Συντάγματα των κρατών-μελών. Συνυπάρχει και συλλειτουργεί με τις συνταγματικές τάξεις των κρατών-μελών και αφορά μόνο στη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα η Ευρωπαϊκή Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα των κρατών-μελών, την πολιτειακή δομή, την οργάνωση του πολιτεύματος, τις θεμελιώδεις ελευθερίες κάθε κράτους-μέλους, σέβεται την πολιτιστική κληρονομιά, τη γλωσσική παράδοση κάθε κράτους-μέλους.

Έχουμε δηλαδή δύο τάξεις, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και το Εθνικό Σύνταγμα, οι οποίες συνυπάρχουν και αποτελούν ένα ενιαίο όλο.

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τη συλλαμβάνει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, είναι έκφραση της βούλησης και των κρατών-μελών, αλλά και των πολιτών της Ευρώπης.

Επίσης, προβλέπεται ότι, αν ένα κράτος-μέλος ήθελε επιδείξει αντιδημοκρατική συμπεριφορά, δεν σέβεται τα δικαιώματα του ανθρώπου, το κράτος δικαίου, τις θεμελιώδεις ελευθερίες ή ήθελε εκτραπεί προς αντιδημοκρατική διακυβέρνηση, προβλέπεται ρητά και κατηγορηματικά η αναστολή των δικαιωμάτων αυτού του κράτους-μέλους.

Έπ' αυτού υπήρχε ένα κενό σε επίπεδο Συνθηκών μέχρι τώρα. Επίσης, ρητή πρόνοια υπάρχει και για την αποχώρηση ενός κράτους-μέλους. Όποιο κράτος-μέλος το επιθυμεί, μπορεί να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μετρώντας βεβαίως το κόστος εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως την συλλαμβάνει, την προδιαγράφει το Σύνταγμα, είναι μία Ένωση δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο υπερέχει της εθνικής εννόμου τάξεως. Είναι πρώτη φορά που στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη, σε επίπεδο συνταγματικού κανόνα, αναγνωρίζεται η αρχή της υπεροχής.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι, επίσης, Ένωση δικαίου γιατί, μεταξύ άλλων, εμπεριέχει την αρχή της δοτής αρμοδιότητας. Δηλαδή η Ένωση έχει μόνο εκείνες τις αρμοδιότητες που τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να εκχωρήσουν σ' αυτήν.

Συχνά διερωτώμεθα στο δημόσιο διάλογο «τι πράττει η Ένωση στο ένα θέμα ή στο άλλο». Παραγνωρίζουμε δηλαδή ότι η Ένωση δεν έχει αγγίξει το θεσμικό της τέλος. Δεν έχουμε τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης για να ασκούμε κριτική εις ολόκληρον. Ακόμη, θα πρέπει να λαμβάνουμε πάντα υπόψη την κυρίαρχη θέση των κρατών-μελών κατά την εκχώρηση αρμοδιοτήτων.

Υπάρχουν επίσης δύο ακόμη αρχές, η αρχή της επικουρικότητας και η αρχή της αναλογικότητας. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενεργοποιείται, δρα μόνο εάν ένα αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα στο δικό της επίπεδο και όχι σε επίπεδο κράτους-μέλους. Τα περισσότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες είναι διασυνοριακά προβλήματα, έχουν δηλαδή έναν υπερεθνικό χαρακτήρα και, επομένως, πιστεύω προσωπικά, ότι όσο περισσότερη ενοποίηση έχουμε, για εμάς ως εθνικό σύστημα δράσης, τόσο περισσότερο αποτελεσματικά μπορούμε να αντιμετωπίσουμε προβλήματα που αφορούν και κορυφαίες επιλογές και την καθημερινή μας ζωή. Υπάρχει και η αρχή της αναλογικότητας, σύμφωνα με την οποία η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν υπερβαίνει τα απαιτούμενα για την επίτευξη των στόχων του Συντάγματος. Δεν μπορεί δηλαδή να ενεργοποιηθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα για έναν στόχο, που δεν τον προβλέπει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, και να αναλάβει δράση.

Μία σημαντική καινοτομία που επίσης φέρει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων. Μέχρι τώρα υπήρχαν συγχύσεις. Τι κάνει το κράτος-μέλος, τι κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση, τι κάνουν οι πολιτειακές υποδιαρθρώσεις, σε μας οι «περιφέρειες», σε άλλα κράτη τα «κρατίδια» κ.ο.κ.

Αποσαφηνίζονται λοιπόν οι αρμοδιότητες και κατηγοριοποιούνται ως εξής: αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μόνη αρμόδια να δρα εδώ είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναφέρω ως τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας τη νομισματική πολιτική, την κοινή εξωτερική εμπορική πολιτική, την πολιτική ανταγωνισμού, την προστασία των βιολογικών πόρων της θάλασσας.

Υπάρχει μετά μία δεύτερη κατηγορία αρμοδιοτήτων που λέγονται «συντρέχουσες αρμοδιότητες». Εδώ μπορεί να δρα και η Ευρωπαϊκή Ένωση και το κράτος-μέλος. Εδώ ενεργοποιείται η αρχή της επικουρικότητας, στην οποία αναφέρθηκα πριν.

Υπάρχει και μία τρίτη κατηγορία αρμοδιοτήτων που λέγονται «συντονιστικές ή συμπληρωματικές αρμοδιότητες». Σ' αυτήν την κατηγορία εμπίπτουν πλέον, η πολιτική τουρισμού και η τουριστική οικονομία.

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ενσωματώνεται πλέον στο κείμενο του Συντάγματος, γίνεται μέρος του σώματος του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και έτσι αναδεικνύεται περισσότερο η «Ευρώπη των πολιτών».

Όσον αφορά στα μέσα δράσης της Ένωσης, μέχρι σήμερα υπήρχαν πάνω από 15 μέσα δράσης, τύπους νομοθετημάτων. Σήμερα, το Σύνταγμα προβλέπει 6 μόνο μέσα δράσης. Δηλαδή έχουμε μία απλούστευση των νομοθετικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γνωρίζετε ότι μέχρι τώρα είχαμε τον κανονισμό, την οδηγία, την απόφαση, τη γνώμη, τη σύσταση. Τώρα θα είναι ο Ευρωπαϊκός νόμος, ο Ευρωπαϊκός νόμος-πλαίσιο, ο Ευρωπαϊκός κανονισμός και η Ευρωπαϊκή απόφαση.

Τα δημοκρατικά θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης θωρακίζονται. Ενισχύεται, αναδεικνύεται ο δημοκρατικός χαρακτήρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης πολύ περισσότερο και αυτό γίνεται με δύο τρόπους. Πρώτον, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γίνεται συν-νομοθέτης. Μαζί δηλαδή με το Συμβούλιο Υπουργών θα συν-νομοθετεί, και αυτό θα είναι η τακτική νομοθετική διαδικασία. Δεύτερον, διασυνδέονται πλέον και τα Εθνικά Κοινοβούλια με τη νομοθετική παραγωγή στην Ευρώπη. Αυτό σημαίνει ότι οι πρωτοβουλίες οι νομοθετικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Commission, θα κοινοποιούνται έγκαιρα στα Εθνικά Κοινοβούλια

προκειμένου να διατυπώσουν τις θέσεις τους, τις απόψεις τους, τις κρίσεις τους, πολύ περισσότερο τις αντιρρήσεις τους.

Με αυτό τον τρόπο, οι Διαρκείς Επιτροπές της Βουλής των Ελλήνων θα αποκτήσουν ένα ουσιαστικό περιεχόμενο. Η Ευρωπαϊκή νομική ύλη δεν θα είναι ξένη και συγχρόνως θα καλείται ο Έλληνας Βουλευτής, όπως και ο Βουλευτής άλλων κρατών-μελών, να εξοικειωθεί μ' αυτήν την τεχνικά περίπλοκη ύλη. Αυτό που θα αποφευχθεί είναι ότι δεν θα μπορεί εφεξής να επικαλείται κανείς απόλυτο ετεροπροσδιορισμό «αποφάσεων των Βρυξελλών». Αυτό παύει. Η Ευρώπη έρχεται και στην καρδιά της Βουλής των Ελλήνων, των Εθνικών Κοινοβουλίων.

Λίγα λόγια για το Ευρωπαϊκό οικονομικό πρότυπο. Τι οικονομία εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση; Αυτή χαρακτηρίζεται ως άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με σεβασμό στο περιβάλλον. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το Ευρωπαϊκό οικονομικό πρότυπο ως πρότυπο της κοινωνικής και οικολογικής οικονομίας της αγοράς.

Σε ό,τι αφορά στις νέες πολιτικές. Για τον τουρισμό θέλω να αναφέρω ότι μέχρι τώρα ήταν στόχος μεν της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά δεν είχαμε ειδικές διατάξεις, δεν είχαμε ειδικό κεφάλαιο στις Συνθήκες, όπως ίσχυαν μέχρι τώρα. Κεντρικός στόχος είναι πλέον η προώθηση της ανταγωνιστικότητας των συναφών ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Ως ειδικότεροι στόχοι προβλέπονται η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών-μελών. Για την ελληνική τουριστική οικονομία, σημαντική θέση θα διεκδικήσει η κατεύθυνση του Ευρωπαϊκού νόμου ή νόμου-πλαίσου. Πρόκειται, συνεπώς, για ένα χρήσιμο διαπραγματευτικό πεδίο, όπου η Ελλάς καλείται να συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής πολιτικής του τουρισμού και βεβαίως και στην προώθηση της δικής μας τουριστικής ταυτότητας.

Η Ευρώπη διαμορφώνεται και ως ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης σε ό,τι αφορά την πολιτική ασύλου, την πολιτική μετανάστευσης κ.ο.κ.

Εισάγονται δύο ρήτρες στα θέματα ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Είναι ρήτρες αλληλεγγύης. Η μία προβλέπεται σε περίπτωση ανθρωπογενών καταστροφών και τρομοκρατίας και η δεύτερη σε περίπτωση που ένα κράτος-μέλος δεχθεί επίθεση από ένα τρίτο μη ευρωπαϊκό κράτος, παρ' όλο που η ρήτρα αυτή διασυνδέεται και με το εάν ή όχι τα κράτη-μέλη ή τρίτα κράτη έχουν την ιδιότητα του μέλους του NATO ή όχι.

Δύο λόγια για τη νομιμοποίηση του Συντάγματος. Με Δημοψήφισμα ή δια του Κοινοβουλίου; Εγώ τάσσομαι αναμφισβήτητα υπέρ της αρχής της εγκυρότητας της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

Οι μορφές νομιμοποίησης κρατικογενών Συνταγμάτων είναι γνωστές. Ως πλέον δημοκρατική θεωρείται η διττή νομιμοποίηση δια του Κοινοβουλίου ή και δια δημοψηφίσματος. Ως προς το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, η μορφή νομιμοποίησης προσδιορίζεται από αυτό το ίδιο το Ευρωπαϊκό συνταγματικό κείμενο: ήτοι σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες ενός εκάστου των κρατών-μελών.

Κορυφαίες στιγμές της ελληνικής σύμπραξης στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και στην ΕΕ, αρχής γενομένης από την ίδια την ένταξη μέχρι και την υιοθέτηση του ευρώ, νομιμοποιήθηκαν με κύρωση από τη Βουλή των Ελλήνων.

Στην Ελλάδα, η ιστορικά διαμορφωμένη κουλτούρα δημοψηφισμάτων στην πράξη λειτούργησε όχι με το δίλημμα αποδοχής ή μη ενός σχεδίου δημοκρατικού συντάγματος, αλλά συνδυάστηκε πάντα με τη μορφή του πολιτεύματος. Δίλημμα αποδοχής του Ευρωπαϊκού Συντάγματος με ή χωρίς δημοψήφισμα δεν υφίσταται. Σε αυτούς που ευθέως ή υποκριτικά ομιλούν περί δημοψηφίσματος απευθύνεται το ερώτημα: ναι ή όχι στη μεγαλύτερη εμβάθυνση της Ευρώπης.

Ένα δημοψήφισμα θα είχε ουσιαστικό νόημα μόνο εάν ετίθετο το δίλημμα: «Ναι στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα» και στην περαιτέρω ελληνική συμμετοχή στη νέα Ένωση, ή «Όχι», δηλαδή απόρριψη και αποχώρηση από την Ένωση. Δημοψήφισμα χωρίς εναλλακτικό ερώτημα δεν συνιστά πρόταση. Πολύ περισσότερο όταν πίσω από ενστάσεις του τύπου «γιατί όχι δημοψήφισμα» υποκρύπτονται σταθμίσεις ξένες προς την υπό κρίση πραγματική συνταγματική ύλη. Εκτός και αν υποκρύπτονται σταθμίσεις αμφισβήτησης της αποφασιστικής ικανότητας του αντιπροσωπευτικού δημοκρατικού πολιτεύματος, κάτι που δεν ισχύει για καμιά από τις εκπροσωπούμενες στη Βουλή των Ελλήνων κομματικοπολιτικές δυνάμεις.

Κλείνω με αυτό που ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο συλλήπτωρ, ο αρχιτέκτονας της ιδέας της ένταξης της χώρας μας στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες, είχε πει το 1983 ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ομιλώντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Είναι ρήση η οποία διεκδικεί επικαιρότητα και θα διεκδικεί και στο μέλλον, γι' αυτό θέλω να κλείσω μ' αυτό:

«Η ένωση των λαών της Ευρώπης θα είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα στην ιστορία της ηπείρου μας και θα είναι ένας μεγάλος σταθμός στην παγκόσμια ιστορία. Είναι ένα έργο που θα υπηρετήσει την ελευθερία, την ειρήνη και την πρόοδο, όχι μόνο των Ευρωπαίων, αλλά και όλων των λαών της Γης. Μπορεί οι αντιδραστικοί να το πολεμήσουν, μπορεί οι σκεπτικιστάι να το επιβραδύνουν, δεν μπορούν όμως να το ματαιώσουν γιατί αποτελεί ιστορική επιταγή».

Το κείμενο προέρχεται από εισήγηση του Γιώργου Παπαστάμκου σε εκδήλωση του Ινστιτούτου Δημοκρατίας με την ΟΝΝΕΔ Ηρακλείου Κρήτης, με θέμα: «Το Σύνταγμα της Ευρώπης», στις 28 Φεβρουαρίου 2005, στο Ηράκλειο Κρήτης.

*** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)**